

2000'lere Doğru Türkiye'nin Kültür Politikası Üzerine
Bazı Düşünceler
Seyfettin Manisalıgil 130

2000'lere Doğru Türkiye'nin Kültür Politikası Üzerine Bazı Düşünceler*

Seyfettin Manisalıgil

Giriş

İlginç olan şu ki yüzyılımızın ilk on yıllarında Türk siyasal hayatındaki tartışmalar, değişik değişkenler ve şartlarla gerekçelendirilmiş olsalar da yüzyılın son on yılını oluşturan günümüzdeki tartışmalarla hemen hemen aynı temalar etrafında sürüyordu. Tabii ki burada temel fark, öncekilerin imparatorluk topraklarını korumak gibi bir endişeyi taşımalarına karşın, günümüzdeki tartışmaların dışa dönük ve nisbeten nüfuzunu yaymak isteyen bir ülkenin nasıl ortaya çıkarılabileceğini temel almaları. Elbette günümüz Türkiye'sinin yaşadığı etnik huzursuzluklar karşısında oluşan tepkiler ve çözüm önerileri, ülkenin bütünlüğünün sürdürülmesi hedefini taşıyor. Ancak, bu tür görüşlerin de nihai olarak dışa dönük bir Türkiye anlayışını taşıdıklarını söyleyebiliriz. Zira tarafların öngördükleri en radikal değişiklik, ülkenin küçülerek sınırsal değişime uğraması sonucunu doğurmayan,

yapısal bir değişikliği ifade eden –tarafdar olmamanın ve marjinal olmasının yanı sıra, ülkemizin topyekûn yapılarının uygulamaya imkan vermediğine inandığımız– *federasyon* fikridir. Federasyon taraftarları da bu yapısal değişikliği bir nüfuz yayılmasının temel şartı olarak görüyorlar. Dolayısıyla son tahlilde Türkiye'nin uluslararası etkinliğini ve dışa açıklığını doğrudan etkileyecek bir değişken değildir.

Ülkemizin 2000'li yıllarına doğru kültür politikasını konu almaya girişen bir çalışmaya, genel siyasete ilişkin düşüncelerle başlamak kuşkusuz gereksiz görülebilir. Ancak, bizi bunu yapmaya yönelten saik, ülkemizdeki kültür problemlerinin, genel siyasetteki problemlerle hemen hemen aynı düzlemde oluşukları ve karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları varsayımdır. Ülkenin siyasal hayatının, son tahlilde toplumun bütünü içerisinde, iç ve dış etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan bir ürün olduğunu düşündüğümüzde, kültürün toplumsal yapı ve işleyiş içerisindeki önemli yeri, bu varsayımımızı gerçeğe oldukça yaklaştırmaktadır. Bu çalışma, 1950'lerde başlamış sosyal ve ekonomik tabanlı Türk toplumsal değişmesinin, 1980'lerde yaşadığımız iletişim ve dil açılımı ile vardığı yeni insan tipinin kültürel ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir kültür politikasının ana kaynakları ve kanallarına nisbi bir açıklık getirebilmek için bazı yorum ve eleştirilere, dolayısı ile olgunlaştırılmaya ve değiştirilmeye açık düşüncelerden müteşekkildir. *Sosyolojik yaklaşım olarak yapısal ve çatışmacı fonksiyonalizmi birlikte esas almakta olan çalışma*, bu haliyle bir modeli önermemekte, modele zemin olabilecek ana temaları belirlemeye çalışmaktadır.

Çalışmanın birincil uygulama alanı olarak bugünkü Türkiye belirlenmesine karşın, gelecekteki muhtemel gelişmeler düşünülerek, diğer *Türk cumhuriyetleri* ve *İslâm Dünyası* da ikincil alan olarak gözönüne alınmıştır. Bu alanlara yönelik kültür politikası, bir

* Genç yaşta kaybettiğimiz değerli araştırmacı, akademisyen Seyfettin Manisalıgil'in (1957-1992) kütüphanesi ve bir kısım evrakı ailesi tarafından Bilim ve Sanat Vakfı Kütüphanesi'ne bağışlanmıştı. Merhumun vefatından iki ay önce tamamlayıp neşrine imkân bulamadığı bu makalesi de yine ailesi tarafından ve yayınlanmak üzere bir süre önce bize teslim edilmişti. Doktora tezini tamamlayamadan aramızdan ayrılan Manisalıgil merhumun vefatının 20. yılı münasebeti ile ve vesile-i rahmet bâbında çalışmayı bu sayımızda yayınlamaya karar verdik.

dış tanıtım politikası kapsamında değil, bir kültürel entegrasyon, pazar bütünleşmesi aracı olarak ele alınmıştır. Ayrıca, *yoğun kitle iletişimi, mal, bilgi ve norm mübadelesi* sonucu ortaya çıkan *global kültür* de önemle gözönünde tutulmuştur.

Çalışmada toplumsal hayatın en önemli unsuru olan fert, kimi zaman toplumsallığından soyutlanarak bağımsız bir entite olarak irdelenmiştir. Buna neden olarak şekillenme hızı oldukça artmış, günümüz tarihi karşısında bireyin yarattığı tarihe yabancılaşmasını gösterebiliriz. Gerçekten bu hızlılık içerisinde bireyin kendisine kuşaktan kuşağa aktarılmış ve kendisinin de gelecek kuşaklara devredeceği “bir öğrenilmiş ve aktarılmış değerler dizgesi, birikimi” olan kültürel değer ve ahlak ölçütlerini uygulaması, kişiliğini uyarlaması ya da yeni kültür ve ahlak kriterleri oluşturması, seçmesi olağanüstü derecede güçleşmiştir. Bu yönleri ile günümüz insanı, hayatının her anında, toplumsal etkileşiminin hemen hemen her boyutunda deprem şokunu yaşamaktadır. Ayrıca çağımız insanının muhatap olduğu bilgi ve seçenekler, algı ve karar düzeyinin hayli üzerinde oluşmaktadır. Günümüz insanı bu şok ve yetersizlik içerisinde tarih ve toplum karşısında kendinin farkına varamamakta, geleneksel, çoğu kez “mutlakçı” (*absolutist*) ahlak ölçülerini terk edip, tamamı ile kendini ya da birincil çevresini ön plana çıkaran “durumcu” (*situasyonalist*) bir ahlak geliştirmekte ve bu süreçte kendini yalnızlığın labirentinde bulmakta, mutsuzlaşmaktadır. Bu açıdan kültür planlayıcılarının çoğu zaman bu yeni birey tipini anlamayı ön plana almaları bir zorunluluk haline gelmektedir. Burada kültür planlayıcılarından kastımızın, sadece bürokratik bir yapı olmayıp, toplumun sivil kesimlerinde yer alan, hangi düzeyde olursa olsun, toplumsal sorumluluk taşıyan ve bunu etkin bir katkıya dönüştürmek isteyen birey ya da grupları da içerdiğini belirtmeliyiz.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, çalışmamız bu aşamada nihai bir metni ve modeli ifade etmemekte, yalnızca başlangıç düşüncelerini tartışmaya ve geliştirilmeye açık biçimde sunma gayretini taşımaktadır.

Ana Kavram ve Kaynaklar

İslâm

Türk kimliğinin, şüphesiz en önemli belirleyicisi olan İslâm, yaşadığımız yüzyılı kriz içerisinde geçirmiştir. Kanaatimizce bu kriz, bir din olarak İslâm'ın kendi niteliği, kuruluşu ve temel prensiplerinden kaynaklanmamaktadır. Sorun İslâm'ın değil Müslümanların sorunudur. Müslümanların İslâm'ı algılayışları ve onu toplumsal organizasyon içerisinde bir hayat tarzı olarak yeniden üretememelerindedir. Toplumsal örgütlenme geleneği *zirai-militer* bir ortamda oluşmuş olan geleneksel İslâmî toplum anlayışı, günümüz *endüstriyel ve yoğun iletişimli*, dolayısı ile sosyal kontrolü zayıf yapılarının ihtiyacına cevap verememektedir. Günümüz toplumunda, kabul edelim etmeyelim, geleneksel İslâmî toplum anlayışından (büyük ölçüde ve problematik düzeyde) farklı olarak bireyin kendi iç dengeleri ön plana çıkmaktadır. Günümüz insanı iç ve dış iletişimi açısından bırakın *insan-ı kâmil* olmayı, sıradan bir *mümin* olmanın bile güçleştiğini hayatının her anında hissetmekte, yaşamaktadır. Bu noktada destek sistemlerinin yetersiz, çoğu kez uyumsuz kalmaları bireyi yabancılaştırmakta, kimlik bunalımına sürüklemektedir. Bu açıdan İslâm'ın yeni fiziki çevrede yeniden örgütlenmesi önem kazanmaktadır. Bu görüşümüz, İslâm'ın temel prensiplerinin yeniden yorumlanması olarak algılanmamalıdır. Düşündüğümüz, çağımızda insanın bireysel ve toplumsal hayatına katılan yeni değişkenlerin hesaba katılması ile İslâmî toplum ve bireyin yeniden tanımlanmasıdır. Bu noktada, *endüstri-iletişim öncesi dünyanın confor-*

mist-statik yapılarında ulaşılan alt-kültür İslâm'ı-üst İslâm uzlaşmasının, çoğulcu bir yapıda ve dinamik bir zeminde yeniden kurulabileceği kanaatindeyiz. Bu görüşlerimizde kültür kavramını salt sosyo-antropolojik bir bağlamda ele almamakta onu bir dünya görüşünü (*Weltanschau*) biçimlendiren değerler dizgesi, yaşama-algılama formu olarak ele almaktayız. Bu açıdan bireyin ve her türlü çevresinin niteliği ile dış dünyası ile kurduğu iletişim ve dengeler, onun yaşadığı sürece katkısı da belirlemektedir. Bu sürecin sağlıklılığı onun kendi varlığı ve kimliği hakkındaki kabulleri ile doğru orantılıdır. Bu noktada hızlı değişme sürecinin yarattığı kaotik ortamda bireyin düştüğü *kimlik* ve *onur* (*izzet*) problemlerinin çözümüne yardımcı olacak çabalar hayli önem kazanmaktadır. Bu nedenle, İslâm'ın bireyi ve onun potansiyel krizlerini hedef alan boyutlarının araştırılmaları ve kurumlaştırılmaları gerekmektedir. İslâm'ın, günümüz modern ve post-modern toplumlarının, toplumsal sorumluluğu yüksek kesimlerinde benimsenmesinin ve bir alternatif yaşama formu olarak tutunmaya, gelişmeye başlamasının temel nedeni, birey, cemaat ve cemiyet sorunlarına bütüncül olduğu kadar özel çözümler de sunabilmesindedir.

Tarih

Günümüz dünyası geçmişe nazaran daha küçük bir dünyadır. İletişim ve ulaştırma alanlarındaki çarpıcı değişimler toplumlararası münasebetleri yoğunlaştırmıştır. Mübadeleden, mutfak kültürüne kadar hayatın hemen hemen tüm alanlarına yayılan bu etkileşim ortamında *uluslararası arenada yer alan aktörler iç ve dış kimliklerini yeni değişkenleri de hesaba katarak yeniden tanımlamak zorundadırlar.* Bu ortamda dünün nüansları bugünün büyük çatışma sebepleri haline gelebildiği gibi, dünün düşmanları, rahatlıkla dostluk, iletişim ve ittifak kurulabilir taraflar olarak

algılanabilmektedir. Bu durum Türkiye'nin yakın ve uzak perspektiflerinde daha da önem kazanmaktadır. Günümüz siyasal ortamında kültürel bütünleşmeyi tercih etme aşamasına gelmiş olan Türk Dünyası bünyesinde farklı tarih anlayışlarını ve toplumsal yapıları barındırmaktadır. Bir Azerbaycan (Kuzey ya da Güney) Türk'ünün tarihi ile bir Anadolu Türk'ünün tarihi çatışabilmektedir. Aynı durum Özbekler, Tatarlar, Kazaklar veya Türkmenler için olduğu gibi bütün İslâm toplulukları için de geçerlidir. Bu açıdan bu tür çatışmaların önüne geçmek için, tarihteki potansiyel problem alanları bütüncü bir yaklaşımla yeniden yorumlanmalıdır. Bu noktada, tarihin de insanlarca oluşturulduğu, dolayısı ile güçlülüklerin yanı sıra zaafaların ve zayıflıkların, ihtirasların, kısaca insanî olan her şeyin barındığı bir ortam olduğu gerçeği ile değişik bir yaklaşımla ele alınması ve günümüz insanına ayakbağı olan bugünkü yorumundan vazgeçilmesi gerekmektedir. Bu arada doğmaya başlayan ve bütünleşmeyi tehdit edebilecek en büyük tehlike olarak gördüğümüz *jeosantrik* ve *etnosantrik* yaklaşımlardan uzak durulmalıdır. Bu yalnızca tarih için değil gün ve gelecek konusunda da geçerlidir. Ayrıca bütünleşme yalnızca Türk Dünyası sınırları içerisinde ele alınmamalı, İslâm Dünyası bağlamında düşünülmesi ve çevre kültürleri de mutlaka aktif-pasif etkileşim alanı içerisinde mütalaa edilmelidir.

Dil

Kültürün veya toplumsal yapıların temel taşıyıcısı olan dilin önemi, günümüzün yoğun iletişimli ve pazar ağırlıklı uluslararası arenasında daha da artmıştır. Günümüz dünyasında bir dilin hayatiyetini sürdürebilmesi artık, yalnızca edebiyatçıların verdikleri güzel eserler ya da iç ve dış ahenginin yüksek oluşu ile değil, aydınından sıradan insanına kadar tüm toplumsal yapının günlük hayatına cevap verebildiği,

kullanıldığı pazarı genişletebildiği ve bu pazarın gereklerine uygun olarak standartlaşabildiği, değişebildiği ve kendini yeniden üretebildiği ölçüde mümkün hale gelmiştir. Çevre ve dominant dünya dilleriyle aktif-pasif ilişkilerini bağnazlıktan uzak bir biçimde kurabilen, yerel yapı ve vokabüler farklılıklarını asgariye indirip, diyalektlere dönüştürebilen diller, sahiplerinin elinde büyük bir sosyo-ekonomik araca dönüşmektedirler. Bu elbette siyaset için de geçerlidir. *Entegrasyon aşamasında diller kişilerin birincil ilişki çevresinden ziyade, ikincil ilişkilerine hâkim oldukları ölçüde bir katalizör ve kültür taşıyıcısı olmak görevini yükleyebilmektedirler.* Çalışmamızın zemini teşkil eden coğrafyada, kaba gözlemlerle, Türkçenin pazar ve kültür dili olabileceğini, ancak mübadele düzeyinde Rusçanın, kültürel düzeyde Arapça ile Farsçanın rekabeti ile karşı karşıya olduğunu söyleyebiliriz. Global dil konumunda kabul edebileceğimiz İngilizce ile bu aşamada rekabetin söz konusu olamayacağını düşünürüz.

Türkçenin, söz konusu coğrafyada bir pazar dili olabilmesi ve standartlaşabilmesi, büyük ölçüde beşeri ve ticari münasebetlerle, fiziki iletişim kanallarının kurulması ile mümkün olacaktır. Unutulmamalıdır ki *dil masa başında değil, hayatın içinde oluşan, gelişen, ayıklanan, biçimlenen bir varlıktır.* Bu açıdan, birbirinden çok yapısal ve vokabüler fark ve dış etkileri bünyesinde barındıran lokal Türkçelerin birbirleri ile ilişkilerinin yoğun ve hızlı bir biçimde sağlanması gerekmektedir. Bu noktada da *jeosantrik* yaklaşımlardan uzak durulmalı, standart Türkçenin tesbiti pazara bırakılmalıdır.

Üye Toplumsal Yapılar

Bir kültür, bir toplumun iç, dış ve fizik çevre ilişkilerinin ürünüdür. Dolayısı ile temel belirleyicisi toplumsal yapıdır. Yapıdaki değişmeler kültüre de yansır. Yapı-

salcı yaklaşıma göre, *toplumsal yapı, yeni değişkenlerin katılması ile doğan kültür boşluğunu kendi içinde çözebildiği ölçüde dinamikleşir. Bu çözümün üretilememesi çözümün dışarıdan ithalini doğurur.* Bu da toplumda çatışmaya yol açar. Yüzyılımızda yaşadığımız krizi bu şemada yorumlayabiliriz. Ancak, biz *toplumsal değişmede çatışmanın olumlu roller yüklenebileceğine inanıyoruz.* Ta ki toplumsal yapıda çözüm üretebilecek düzeyde bilgi birikimi sağlansın ve çözüm üretme kanalları açık tutulsun. Bu noktada entegrasyona ve ilişkiye girdiğimiz iç ve dış toplumsal yapıların araştırılması önem kazanmaktadır. Bu araştırmalar entegrasyonun temel araçları arasında yer alacaktır, kanısındayız. Bu noktada Batılı hayat tarzının kurulması ve yayılıp tutundurulmasında antropoloji ve sosyolojinin oynadığı rolü örnek olarak verebiliriz.

Hinterland Kültürel Toplumsal Yapılarının Tanınması

Bir kültürü oluşturan temel unsurlar arasında kendi iç dinamikleri kadar, onun etkileşim içerisinde bulunduğu çevre kültürler de dolaylı olarak yer alır. Bu etkileşim çevresi, günümüzde coğrafi olmaktan çıkmış global düzeyde tercih aşamasına gelmiştir. Ancak entegrasyon dönemlerinde coğrafi komşu kültürler ve onları üreten toplumsal yapılar nisbi öncelik içerisinde ele alınmak zorundadırlar. Şurası bir gerçektir ki günümüz Türk Dünyası –bu İslâm Dünyası için de geçerlidir– bırakın çevre kültür ve toplumsal yapıları, kendi dinamiklerini tanımaktan bir hayli uzaktır. Bu açıdan kendimizi tanımak kadar, ilişki kurduğumuz yapıların da tanınması önemlidir.

Temas Kültürler

Daha önce de belirttiğimiz gibi, giderek küçülen dünyamızda kültürel etkileşim artık global düzeyde ger-

çekleşmektedir. Ve bu etkileşimi engellemeye, *lokal kültür seraları* yaratmaya da kimsenin gücü yetmemektedir. Bu açıdan dominant olsun olmasın, dış dünya kültürlerinin önyargısızca tanınmasına gayret sarfedilmeli, bu alanda yapılan araştırma ve geliştirilecek projeler teşvik edilmelidir. Kitle haberleşme araçları ile yaygınlaşan dış kitle kültürlerinin olumsuz etkilerinin telafisi, bu kültürlerin kitle iletişimine konu olmayan kültürel ürünlerinin ve alternatif düşüncelerinin aktarılması ile telafi edilebileceği kanaatindeyiz.

Kitle Kültürü

Günümüz dünya toplumunun yaşadığı hızlı nüfus artışı, hızlı ve sağlıksız kentleşme, iletişimin globalleşmesinin yarattığı kültür boşluğunda ortaya çıkan yeni bir kültürel olgu olarak kitle kültürü, bireyi genel kültürel üretim sürecinden uzaklaştırmakta, onu yalnızca tüketici haline getirmekte ve en tehlikelisi kültürel üretimi oligarşik bir yapıya dönüştürmektedir. Bu noktada *lokal ve yeni kültürlerin hayatîyetlerini ve kendilerini yeniden üretmelerini mümkün kılacak bir sosyo-kültürel örgütlenme modeli geliştirilmeli, bunların üst-kültüre katkılarının sürekliliği sağlanmalıdır*. Kuşkusuz, çağdaş hayatın kaçınılmaz bir boyutu olan kitleleşme eğilimlerini tatmin ederek yönlendirecek, millî kültür kaynaklı bir üretim ortamının oluşturulması ihmal edilmemelidir. Tabii ki bu noktada kastettiğimiz tek parti döneminin elitist, dolayısı ile bir işe yaramaktan çok ayakbağı olan kültür ve modernleşme havarilerinden oluşan bir kadroyu değil, fonksiyonel, pratik çözümler üreten ve öneren, kültürü sadece opera, bale, tiyatro, sinema, klasik ya da tasavvufî Türk musikisinden ibaret görmeyen, bunlar kültürün yalnızca bir boyutunu oluştururlar– onu hayatı tümü ile kuşatan bir ortak paydalar dizgesi olarak gören ve objektif, rasyonalist bir ortamdır.

Alt Kültürler

Dünyanın küçülmesinin tabii sonuçlarından biri olan bireyin standartlaşması, kültürel üretimin ve sürekliliğin önündeki en büyük tehlikedir. Bu noktada bireyin yüz yüze ilişki çevresi (birincil-ikincil) büyük önem kazanmaktadır. Bu açıdan aile, çalışma ortamı ve küçük komüniteler ya da alt-kültür çevresi, bireyin önündeki yabancılaşma ve yalnızlaşma tehdidini bertaraf edecek temel toplumsal kurumlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu mekanizmaların sağlıklı biçimde oluşturulup desteklenmediği ortamlarda bireyin tepkisi “*kitsch*” ya da “*devyant*” olarak ortaya çıkmakta, bu tepkiler yaygınlaştıkça *anomi* ortaya çıkmaktadır. Batı toplumlarında ortaya çıkan birey ya da grup intiharları, uyuşturucu kullanımının yaygınlaşması, bireysel terör, ensest ve ırza tecavüz olaylarının artışı bu bağlamda değerlendirilebiliriz. Üst kültür kapsamına entegre olamayan ya da alınmayan alt-kültürler süreç içerisinde yok olmamakta, *karşı kültüre* dönüşmekte, üst-kültürün değişime cevap vermede yetersiz kaldığı dönemlerde *alternatif kültür* olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan lokal ya da genel alt-kültürler desteklenmeli, Örgütlenmeleri üzerindeki engeller kaldırılmalıdır. Bu noktada gözden uzak tutulmaması gereken bir nokta da, artık millî kültürlerin de *global kültür* karşısında giderek birer alt-kültür haline gelmeye başlamalarıdır. Dolayısı ile millî kültürün global kültür kalıpları ile modifikasyonu da bir problem alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kanallar

Dokümantasyon-Araştırma Merkezleri

Daha önce de belirttiğimiz gibi, bir kültürün kendisini yeniden üretebilmesi ve iç bütünlüğünü sağlayıp yaygınlaşabilmesi, kendisi ve çevresinin bilincinde

oluşu ile doğru orantılıdır. Gerekçelerini daha önce belirttiğimiz bu bilincin oluşturulması için gerekli bilgi birikiminin sağlanması bu alanlarda faaliyet gösterecek dokümantasyon-araştırma merkezleri ile mümkündür. Bu merkezler yalnızca üniversiteler çerçevesinde düşünülmemeli, devletin diğer kurumları arasında da yer alabilmeli, bu alandaki sivil kurumlaşmalar da teşvik edilmelidir. Geleceğe yönelik işbirliği ve çatışma senaryoları üretip çözüm yolları araştırarak düşünce grupları oluşturulup desteklenmelidir.

Ayrıca bu bağlamda iç ve dış dil ve uzak lehçe eğitimi de mutlaka sağlanmalıdır. Hâkim dünya dillerine sağlanan öncelik ve ayrıcalıklar uzak lehçe ve lokal sayılabilecek dillere de tanınmalıdır. Bu dil ve uzak lehçeler kabile düzeyinde olsalar bile gözardı edilmemelidir.

Söz konusu coğrafyada mevcut alfabeler çevre ülkelerde kullanılmaya devam edilecekleri gözönünde tutularak, tümünden terkedilmemeli, eğitimleri, bir iletişim ve mübadele aracı olarak kullanımları engellenmemelidir.

Üretim İletim Merkezleri

Günümüz hayatının yoğunluğu bireyi ister istemez bazı hazır çözümleri sorgusuzca kabullenmeye sürüklemektedir. Bu etkilenme bireyin "ben" probleminin çözümlenmediği ortamlarda kültürsüzleşme, çözüldüğü ortamlarda üretken bir katılımcı şekline dönüşme sonucunu doğurmaktadır. Bu noktada kanaat önderleri ve aydınların toplum ve kendileri karşısında konum, nitelik ve iletişim biçimleri önem kazanmaktadır. Tanzimat'tan bu yana bu iletişimin sağlıklı bir biçimde kurulamadığı açık bir gerçektir. Öncü rolünü kendilerine biçen aydınlarımız ve kendilerini bu kapsamda gören teknik kadrolarımız maalesef toplumumuzun ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmış-

lardır. Oysa günümüz Türkiye'sinde birey, yaşadığı fiziki ve sosyal çevreden bizzat kendi benliğine kadar yayılan bir alanda, detaylar düzeyine kadar inen sorunlarla karşı karşıyadır. Bu açıdan "Çözüm çözümdür. Basiti karmaşığı olmaz" prensibi ile küçük ayrıntılara kadar inen çözümler üretebilecek merkezlere ve bu çözümlerin tanıtılıp, tutundurulmasını gerçekleştirecek kanalların kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın zemininin de açık ve sivil bir toplum örgütlenmesi olduğuna inanıyoruz.

Siyasal-Sosyal Sistem

Günümüz dünyasında otarşik, kendine yeterli ve kapalı bir sosyo-politik sistem kurmak ve yaşatmak imkansızdır. Global topluma yön veren temel kabuller ve kavramları gözardı etmekten ziyade onları kendi toplumsal ve kültürel yapımıza uydurmamız gerekmektedir. Bu açıdan siyasal-sosyal örgütlenmemizin hukuki çerçevesinin yeniden ele alınması ve daha katılımcı, yeni arayışları da tolere edebilecek bir ortamın kurulması gerekmektedir. Özellikle alt-kültür grupları ve hayat tarzlarının üst-kültüre katkılarının sağlanması açısından bu değişim son derece gerekli ve önemlidir. Bu bağlamda şehirselleşme ve sosyal örgütlenmeler serbest bırakılmalıdır.

Yeni Kültür Kaynak ve Ortamlarının Yaratılması

Yeni değişkenlerle karmaşıklaşan günümüz hayatına geleneksel kültür çözümlerinin cevap veremeyeceği, ihtiyaçlarına nicelik ve nitelik olarak yeterli olamayacağı açıktır. Bu nedenle, yeni alt-kültürler ve değişik kültür yorum çabaları dışlanmamalı, genel kültür dahilinde mütalaa edilmelidir. Ayrıca geleneksel kültür kanalları da yeni değişimlerin ışığında yenilenmeli, gerekirse tümünden değişik bir zeminde kurulmalıdır.

Kırsal Kültürün Şehirselleştirilmesi, Gelenekselin Modernleştirilmesi

Kabul etmeliyiz ki elimizdeki kültür mirası, büyük ölçüde günümüzden farklı bir sosyo-kültürel ortam ve teknolojik imkanlar demetinin ürünüdür. Dolayısı ile günümüz toplumunun geneline hitap etmede, çözümler getirmede yetersiz kalmaktadır. Bu niteliği ile tutundurma ve yaşatmada ısrar onu marjinalleştirecek, kitleden koparacak ve toplumsal sürecin dışına çıkaracaktır. Bu açıdan, klasik, folklorik, kırsal, kent-sel demeden kültürümüzün yeni değişkenler ışığında yeniden ele alınması ve üretilmesine ihtiyaç vardır.

Bu noktadaki arayışlar dışlanmamak, yozlukla suçlanmamak, eleştiri ortamında katkılarının ortaya çıkmasına yol açılmalıdır. Bu alan devletin denetiminden çıkarılmalı, pazara ve eleştiri ortamına bırakılmalıdır. Devlet, kültür pazarına nihai ürün ya da proje destekleme bazında bile müdahale etmemeli, katkısı, eğitim, dokümantasyon, arşiv, kütüphane, müze gibi dolaylı fakat kalıcı çabalarla ortaya koymalıdır. Sınırlı sayıda müzenin dışında, müzeler de doğrudan devlet kontrolünden çıkarılmalı, vakıflara dönüştürülmelidir.

Evrensellik ve Türk Kavramlarının Yeniden Tanımlanması

Günümüz dünyasında artık saf kültürleri yaşatmak antropolojinin konusu olmakla mümkün hale gelmiştir. Artık millî ve yerel kültürler evrensel kültürle olan alışverişlerindeki sağlıklılık ölçüsünde varkalabilmektedirler. Kaldı ki Türkiye kültürü tarihinin hemen hemen hiç bir döneminde saf kültür özelliği göstermemiş, bu da onun üstün tarihi misyonunu oluşturan en büyük etkenlerden birini oluşturmuştur. Çoğulculuğu bir varkalma kodu olarak özünde taşıyan bu kültürün kendini yeniden üretebilmesi, bu çoğulcu yapı-sını engelleyen müdahalelerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Müdahale, yapısı gereği sübjektiviteyi artırır. Oysa kültürün ve bilincin gücü spontane olabildiği, gelişebildiği ölçüde artar. *Evrensel kültürle etkileşim, milli kültüre ait objektif bilinç arttıkça pozitif, azaldıkça negatif sonuçlar vermektedir.* Bu açıdan günümüz Türk toplumunun müdahale ile oluşturulmuş dışa kapalı ya da hamasetle açık tanımından, dışa açık ve fonksiyonelliği yüksek bir tanımına geçilmelidir. Türk kültürünün tabiatının gerektirdiği böyle bir tanım, onun yeniden üretilip, gelecek kuşaklara aktarılmasının da zeminini oluşturabilecektir.